

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ГОСПОДАРЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Стаття присвячена можливості впровадження та застосування інформаційних технологій у процесі доказування в господарському судочинстві. Проаналізовано реформування судочинства та охарактеризовано впровадження «електронного правосуддя» як в Україні, так і в зарубіжних країнах. Зроблено висновок, що для успішного функціонування в Україні «електронного правосуддя» необхідно активізувати наукові дослідження та напрями запровадження в даній сфері. Адже застосування інформаційних технологій як доказів у господарському процесі можливе при правильному функціонуванні електронного правосуддя.

Ключові слова: інформаційні технології, електронні докази, електронне правосуддя.

Статья посвящена возможности внедрения и применения информационных технологий в процессе доказывания в хозяйственном судопроизводстве. Проанализировано реформирование судопроизводства и охарактеризовано внедрение «электронного правосудия» как в Украине, так и в зарубежных странах. Сделан вывод, что для успешного функционирования в Украине «электронного правосудия» необходимо активизировать научные исследования и направления введения в данной сфере. Ведь применение информационных технологий как доказательств в хозяйственном процессе возможно с верным функционированием электронного правосудия.

Ключевые слова: информационные технологии, электронные доказательства, электронное правосудие.

The article is sanctified to possibility of introduction and application of information technologies in the process of finishing telling in the economic court. Reformation of rule-making is analysed and introduction of “electronic justice” of both Ukraine and foreign countries is described. Drawn conclusion, that for the successful functioning in Ukraine of “electronic justice” it is necessary to activate scientific researches and directions of input in this sphere. In fact application of information technologies as proofs functioning of electronic justice is possible in an economic process at faithful.

Key words: information technologies, electronic proofs, electronic justice.

Вступ. У сучасному суспільстві найбільшого прогресу досягли інформаційні технології, які, відповідно, поширились й на господарсько-правові відносини. Учасники вказаних відносин використовують у своїй діяльності інформаційні технології, вважаючи, що останні допоможуть полегшити виконання певних дій, і не замислюються про те, що у випадку будь-якого спору дані факти необхідно буде довести. Вчинення господарсько-правових дій із використанням інформаційних технологій можливо довести в судовому порядку із застосуванням електронних даних як доказів. Варто зазначити, що чітке правове регулювання щодо порядку вилучення, оцінки та дослідження інституту електронних доказів на законодавчому рівні відсутнє.

Швидкий розвиток інформаційних технологій значно розширив можливості їхнього використання у всіх сферах життєдіяльності, зокрема й у сфері правосуддя. Однак необхідно зазначити, що розвиток інформаційних технологій на діяльності судової системи майже не відобразився. Ба більше, аналіз існуючої судової практики свідчить про неготовність судової системи сьогодні приймати нові виклики сучасного інформаційного простору.

Процес доказування був і залишається актуальною темою для дослідження й аналізу. Однак питанню електронних доказів у господарському процесі присвячена незначна кількість наукових праць і досліджень. Одними з останніх дослідженням вказаного інституту займалися Присяжнюк О.О. та Євсєєв О.П. у своїй науковій праці «Електронні докази в господарському процесі: проблеми формалізації» [1] та Васильченко Т.В. у праці «Новели інституту доказування у господарському судочинстві» [2].

Постановка завдання. Метою статті є дослідження сучасного стану впровадження та застосування інформаційних технологій у процесі доказування в господарському судочинстві як України, так і зарубіжних країн.

Результати дослідження. Приписами статті 73 Господарського процесуального кодексу (далі – ГПК) України встановлено, що доказами є будь-які дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги й заперечення учасників справи, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи [3].

ГПК України до засобів доказування, які можуть бути застосовані в господарському процесі, відносить: письмові, речові та електронні докази, висновки експертів і показання свідків.

Приписами частини 1 статті 96 ГПК України передбачено, що електронними доказами є інформація в електронній (цифровій) формі, яка містить дані про обставини, які мають значення для справи, зокрема електронні документи (а саме: текстові документи, графічні зображення, плани, фотографії, відео- та звукозаписи тощо), веб-сайти (сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних та інші дані в електронній формі. Такі дані можуть зберігатися, зокрема, на портативних пристроях (картах пам'яті, мобільних телефонах тощо), серверах, системах резервного копіювання, інших місцях збереження даних в електронній формі (зокрема в мережі Інтернет) [4].

Електронний доказ – це один із видів доказів, які має право використати учасник судового провадження для встановлення істини у спірних правовідносинах.

Сьогодні інформаційні технології в судах України досягли незначного прогресу. Однак прогрес передбачається у затвердженій Указом Президента України Стратегії реформування судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки. Підвищення ефективності правосуддя та оптимізація повноважень судів різних юрисдикцій планується здійснити шляхом забезпечення широкого використання інформаційних систем для надання більшої кількості послуг «електронного правосуддя»; створення в судах інформаційних систем електронного менеджменту, зокрема введення повноцінних електронних систем, а саме системи електронного документообігу, та відстеження справ (до вищих інстанцій), електронних повідомлень, електронних викликів, електронного розгляду справ (у деяких випадках), електронних платежів, аудіо- та відеофіксації засідань, інформаційної системи внутрішньої бази даних, інформаційної системи законодавчої бази даних, удосконалення системи забезпечення рівного та неупередженого розподілу справ між суддями, зокрема визначення судді та / або складу колегії суддів на всіх стадіях судового провадження [5].

Запровадження «електронного правосуддя» планується реалізувати поетапно, і прогнозується, що воно дасть змогу користувачам звертатися до суду, сплачувати судовий збір, брати участь у судових провадженнях та отримувати необхідну інформацію й документи електронними засобами.

Тож учасники судового провадження матимуть змогу направляти суду електронні докази як засобами електронного, так і поштового зв'язку.

Досвід інших країн світу свідчить про те, що це призводить до підвищення доступності правосуддя, спрощення й прискорення процедур розгляду справ у суді, а також до істотного зниження судових витрат, що є надзвичайно вагомими факторами розвитку ефективного механізму правосуддя.

Так, у США розпочали використовувати інформаційні технології для забезпечення роботи судів уже наприкінці ХХ ст. У 1988 році федеральні суди США впровадили пробну версію системи доступу до судових актів – Public Access to Court Electronic Records (<http://www.pacer.gov>), яка забезпечувала доступ до судових документів через мережу Інтернет з можливістю їх завантаження та друкування. Із січня 1996 року у федеральних судах США було запроваджено систему «Управління справами / Електронний Архів справ» (Case Management / Electronic Case Files (CM/ECF)). Дана система є Федеральною комплексною системою управління судовими справами в судах із банкрутства, районних та апеляційних судах і забезпечує доступ до поданих документів через Інтернет. Завдяки вказаній системі судді, працівники апарату суду та юристи отримали

можливість доступу до електронної інформації книги записів, даних управління справами та досліджень матеріалів справи.

Схожі електронні системи були запроваджені й в інших країнах світу. Зокрема, програма електронного документообігу діє з 1 квітня 2010 року в спеціалізованих судах Англії та Уельса.

Останнім часом значно активізувалось запровадження електронного правосуддя в Європейському Союзі. Для реалізації даних положень із 2003 року впроваджено в дію проект European Judicial Network in civil and commercial matters [6], відповідно до якого було створено правові атласи, що дозволяють визначити компетентні юридичні органи в державах-учасниках даного проекту, а також заохочують до використання відеоконференцій та електронної передачі документів між державними органами.

Нині наступником European Judicial Network став портал European E-Justice (<https://e-justice.europa.eu>), який містить велику кількість інформації про держав-учасників та їхні правові системи, загальне законодавство, європейське право та різні аспекти цивільного та комерційного права.

Варто зазначити, що у вересні 2007 року на запит Ради ЄС та Європейського парламенту було підготовлено Specific Programme «Civil Justice» на період 2007–2013 років як частину General Programme Fundamental Rights and Justice [7]. Ця Програма була спрямована на поліпшення взаємного знання національних правових і судових систем; сприяння навчанню в області законодавства Співтовариства для юристів-практиків; покращення інформації про правові системи в державах-учасниках та доступу до правосуддя; заохочення до співпраці та обміну інформацією й досвідом; зміцнення взаємної довіри й незалежності судової влади; сприяння та розвиток функціонування Європейської судової мережі в цивільних і комерційних справах.

Ще одним кроком було підтримання Європейською Радою на засіданні 19–20 червня 2008 року ініціативи поступового створення до 2009 року Єдиного порталу електронного правосуддя в ЄС. Метою створення даного порталу було забезпечення єдиної, багатомовної, зручної для користувачів точки доступу («єдине вікно») для всієї системи електронного правосуддя, тобто для європейських і національних інформаційних сайтів.

У листопаді 2008 року для реалізації цієї мети було запроваджено перший Multiannual European e-Justice Action Plan на 2009–2013 роки [8], підготовлений у співпраці з Комісією ЄС та Європейським парламентом. Основними досягненнями, що зумовили успіх цього плану на 2009–2013 роки, було запровадження порталу e-Justice, відеоконференцз'язку та системи безпечного обміну даними. У зв'язку з успішною діяльністю вказаного проекту Європейський парламент 18 грудня 2008 року прийняв резолюцію щодо електронного правосуддя [9], у якій зазначено, що майбутнє законодавство повинно розроблятися так, щоб можливо було використовувати його он-лайн додатки.

16 липня 2010 року був запускний портал електронної юстиції European E-Justice [10]. Цей проект був задуманий як майбутній електронний one-stop-one у сфері правосуддя, як перший крок для спрощеного надання інформації про систему правосуддя, покращення доступу до правосуддя в ЄС на 23 мовах. Основним завданням порталу E-Justice є стати «єдиним вікном» для європейських громадян і професіоналів у сфері юриспруденції, що дозволить їм отримати на їхній рідній мові інформацію про європейські й національні процедури та функціонування системи правосуддя.

Запроваджений портал був позитивно оцінений користувачами, як наслідок, надалі поступово удосконалювався та розширювався за рахунок доповнення новими функціями.

На порталі E-Justice міститься European Judicial Atlas in civil matters, що підтримується Європейською комісією й надає інформацію щодо судової співпраці в цивільних справах [11]. Так, Атлас надає зручний доступ до інформації, що має відношення до судової співпраці в цивільних справах, дозволяє визначити компетентні суди або органи, до яких можна звернутися (назви та адреси всіх судів у державах-учасниках, які розглядають цивільні й комерційні справи (суди першої інстанції, апеляційні суди тощо), і географічних районів, у яких вони мають юрисдикцію), а також можливо заповнити он-лайн форми, які існують із деяких питань, змінити мову форми й передати форми в електронному вигляді.

Інформація Атласу стосується таких питань:

- 1) юридична допомога;
- 2) медіація (посередництво) в цивільних і комерційних справах;
- 3) служба доставки судових і позасудових документів;

- 4) європейські процедури (European Order for Payment Procedure та European Small Claim Procedure);
- 5) отримання доказів;
- 6) визнання та виконання судових рішень у цивільних і комерційних справах та європейського виконавчого листа;
- 7) аліментні зобов'язання;
- 8) компенсація жертвам злочинів.

Враховавши успіх першого багаторічного Плану дій на 2009–2013 роки і прагнення вдосконалити систему правосуддя, зробити її більш доступною для громадян, поліпшити взаєморозуміння юристів і судових органів шляхом надання електронних засобів інформації та співробітництва, було прийнято рішення про підготовку подальшого плану дій із розвитку електронної юстиції. З огляду на це держави-члени та європейські інституції підтримали готовність продовжувати розбудову Європейської системи електронної юстиції та запровадили проект Стратегії електронного правосуддя в ЄС на 2014–2018 роки.

У Draft Strategy on European e-Justice 2014–2018 (далі – Стратегія) зазначається, що цей план визначатиме кроки із впровадження електронного правосуддя у правових системах країн-членів ЄС задля формування загальноєвропейської системи електронного правосуддя, а також можливої співпраці з третіми країнами.

Варто зауважити, що Європейська електронна юстиція спрямована на використання й розвиток інформаційних і комунікаційних технологій у службах судових систем держав-членів, зокрема у транскордонних ситуаціях, щоб полегшити доступ до правосуддя та судової інформації для громадян, підприємств і юристів-практиків, а також для сприяння співробітництву між судовими органами держав-учасників, підвищення ефективності системи правосуддя й різноманітності судових систем держав-учасників.

Так, 16 травня 2014 року з метою реалізації Стратегії Радою Європейського Союзу було запроваджено Multiannual European e-Justice Action Plan 2014–2018 (далі – План 2014–2018 рр.). Цей план став результатом чотирьох зустрічей з обговорення даного проекту, які відбулися впродовж лютого-травня 2014 року.

План 2014–2018 рр. містить список запланованих проектів для визначеного періоду із чітким зазначенням охочих взяти участь, заходів щодо їхньої практичної реалізації та індикативного графіка, щоб дозволити конкретне продовження плану дій робочою групою з електронного права (електронної юстиції).

Висновки. З огляду на вищевикладене варто зазначити, що для успішного функціонування в Україні електронного правосуддя необхідно активізувати наукові дослідження та напрями запровадження в даній сфері. Адже застосування інформаційних технологій як доказів у господарському процесі можливе при правильному функціонуванні електронного правосуддя. Необхідно відзначити, що європейські країни мають набагато більше реальних можливостей для впровадження інформаційних і комунікативних технологій, а також електронного правосуддя, але системне вивчення та дослідження їхнього досвіду заслуговує на пильну наукову увагу та впровадження в дію з боку законодавця в нашій державі. А тому перспективними та пріоритетними напрямами варто визначити співробітництво з країнами ЄС та розвиток електронного правосуддя в Україні, яке сприятиме полегшенню та спрощенню доступу до правосуддя.

Список використаних джерел:

1. Присяжнюк О.О., Євсєєв О.П. Електронні докази у господарському процесі: проблеми формалізації. Проблеми законності: акад. зб. наук. пр. Харків, 2011. Вип. 117. С. 13–23.
2. Васильченко Т.В. Новели інституту доказування у господарському судочинстві. Право України. Вип. 9. 2017. С. 146–153.
3. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 3 жовтня 2017 р. № 2147-VIII. Верховна Рада України. Офіційний веб-портал. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.
4. Там само.
5. Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки: Указ Президента України №276/2015 від 20 травня 2015 р. Верховна Рада України. Офіційний веб-портал. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/276/2015>.
6. Gerrillo A., Fabra H. E-Justice: Using Information Communication Technologies in the Court System. Hershey; New York: Information science reference, 2009. P. 13.

7. Білоус В. В. Інноваційні напрямки інформатизації судочинства. Теорія та практика судової експертизи і криміналістики: зб. наук. пр. / редкол.: М.Л. Цимбал, В.Ю. Шепітько та ін. Харків: Право, 2011. Вип. 11. С. 97–106.

8. Стратегічний план інформатизації судової системи України. URL: <http://www.court.gov.ua/userfiles/Strateg%20plan.doc>.

9. Смирнова В.О., Пархоменко М.М. Проблеми впровадження «Електронного суду» в Україні. URL: <http://ea.donntu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/6124/1/Смирнова,%20Пархоменко.pdf>.

10. Кирилюк Р. Електронний суд – це суд, двері якого відкриті цілодобово для кожного. URL: <http://court.gov.ua/37556/>.

11. Концепція електронного суду України. URL: http://www.kbs.org.ua/files/koncept_d.pdf.

УДК 346.7.658

НОВІКОВ Є.А.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ФОРМИ МЕРЕЖ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті проаналізовано види організаційно-правових форм вітчизняних і зарубіжних мереж трансферу технологій. У результаті проведеного аналізу було визначено принципи побудови мереж трансферу технологій, встановлено особливості договірних форм відносин у таких мережах та між їхніми учасниками.

Ключові слова: *трансфер технологій, мережа трансферу технологій, організаційно-правова форма трансферу технологій, принципи побудови мережі трансферу технологій.*

В статье проанализированы виды организационно-правовых форм отечественных и зарубежных сетей трансфера технологий. В результате проведенного анализа были определены принципы построения сетей трансфера технологий, установлены особенности договорных форм отношений в таких сетях и между их участниками.

Ключевые слова: *трансфер технологий, сеть трансфера технологий, организационно-правовая форма трансфера технологий, принципы построения сети трансфера технологий.*

In article analyzes the types of organizational and legal forms of domestic and foreign technology transfer networks. As the result of the analysis were defined the principles of building technology transfer networks, set out specific form of contractual relationships in such networks and among their members.

Key words: *technology transfer, technology transfer network, organizational-legal form of technology transfer network, principles of technology transfer network construction.*

Вступ. У наш час починається принципово новий етап інтеграції України до європейської та світової спільноти, в якому пріоритетним напрямом стає вихід на ринки ЄС та інших країн для пошуку партнерів для спільної інноваційної діяльності та комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності.

Загалом трансфер технологій передбачає вертикальне просування об'єктів комерціалізації, а весь інноваційний цикл найчастіше зосереджується в одній науковій організації: результати науково-дослідної діяльності передаються у вигляді знань, технологій, методів виробництва,

© НОВІКОВ Є.А. – молодший науковий співробітник (Науково-дослідний інститут правового забезпечення інноваційного розвитку Національної академії правових наук України)